Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΙΝΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Πηγή: ΤΑ ΝΕΑ ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ
Σελ.: 124-125
Ημερομηνία έκδοσης: 06-11-2021
Αρθρογράφος:
Επιφάνεια: 1286.09 cm²
Κυκλοφορία: 24590
Θέματα: ΒΙΒΛΙΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΓΡΑΦΕΙ Ο
ΜΙΧΑΛΗΣ ΜΟΔΙΝΟΣ

Τζούλια Φίλιπς

Η γεωγραφία

Η 30χρονη συγγραφέας αναζωογονεί το φθαρμένο μοτίβο του «εξαφανισμένου κοριτσιού», παράγοντας την πολυπρισματική κοινωνική τοιχογραφία ενός απόμακρου τόπου

Ο πολυφορεμένος – στο σινεμά, σε τηλεοπτικές σειρές και στη λογοτεχνία – μύθος του ντετέκτιβ που δοκιμάζει τις δυνάμεις, τον ανδρισμό και τα ηθικά του όρια αναζητώντας κάποιο εξαφανισμένο κορίτσι, δεν έχει θέση στο γεμάτο εκπλήξεις αυτό βιβλίο της γεννημένης το 1989 Τζούλια Φίλιπς. Η συγγραφέας, που πέρασε ένα διάστημα ως υπότροφος στην απόμακρη χερσόνησο Καμτσάτκα της Ανατολικής Σιβηρίας, νίπτει τας χείρας της ως προς τη δευτεροκλασάτη αστυνομική λογοτεχνία που μας έχει πνίξει τελευταία. Γινόμαστε εδώ κοινωνοί δεκατριών σπονδυλωτών αφηγήσεων – τιτλοφορημένων με τους δώδεκα μήνες του χρόνου συν ένα παρέν-θετο κεφάλαιο με τίτλο «Πρωτοχρονιά» – με καθημερινά επεισόδια από τη ζωή ισάριθμων κοριτσιών ή γυναικών, όπου γίνονται επίσης πυκνές αναδρομές στο παρελθόν – το δικό τους και του τόπου.

Εξαφανίσεις

Ο χορός των εξαφανίσεων ξεκινάει έναν Αύγουστο, με την εντεκάχρονη Αλιόνα και την οκτάχρονη αδελφή της Σοφία, να περνούν πλήττοντας ένα μάλλον μίζερο καλοκαίρι, με άθλιο καιρό, στη ρωσική αυτή εσχατιά. Η μητέρα τους Μαρίνα λείπει συχνά. Εργάζεται ως ξεναγός, συνοδεύοντας γκρουπ ευκατάστατων Ιαπώνων που επισκέπτονται την αραιοκατοικημένη αυτή περιοχή για τον σχετικά ανέγγιχτο φυσικό της πλούτο: τα δεκάδες θεαματικά ενεργά ηφαίστεια, τις θερμοπηγές, την τούνδρα, το ψάρεμα σε λίμνες και ποτάμια και τα δάση της των κωνοφόρων. Πατέρας ενεργός δεν υπάρχει, όπως και σε πλείστες άλλες περιπτώσεις στη ροή του βιβλίου, όπου οι άντρες είναι φευγάτοι, πεθαμένοι, σε διάσταση ή απλώς δεν εμφανίζονται.

Μια μέρα λοιπόν, σε μια παραλία του Πετροπαβλόφσκ [πρωτεύουσας της Καμτσάτκα], τα κορίτσια παγιδεύονται από έναν άγνωστο άντρα που τις παραπλανά προσφερόμενος να τις γυρίσει σπίτι με το εντυπωσιακό πολυμορφικό αυτοκίνητό του. Η εξαφάνιση των κοριτσιών θα προκαλέσει ποικίλα σοκ στην τοπική κοινωνία. Καθώς η Μαρίνα είναι επιπλέον δημοσιογράφος και μέλος της Μητέρας Ρωσίας – του κόμματος του Πούτιν – θα κινητοποιηθεί η αστυνομία και διάφορες εθελοντικές ή μη ομάδες έρευνας, χωρίς όμως απτά αποτελέσματα. Οι ερμηνείες ποικίλλουν. Αλλοι υποθέτουν πως πρόκειται για απαγωγή, άλλοι πως τα κορίτσια πνίγηκαν κολυμπώντας, κι άλλοι υποψιάζονται ακόμη και τον πατέρα που ζει στη Μόσχα, εννέα χρονικές ζώνες μακριά από την Καμτσάτκα. Πολλοί πιστεύουν πως είναι ήδη νεκρές, κάποιοι πως έχουν φυγαδευτεί έξω από την απομονωμένη χερσόνησο. Εναν χρόνο μετά, μόνο η μητέρα εξακολουθεί να τις ψάχνει απεγνωσμένα. Στο δε προτελευταίο κεφάλαιο, το μεγαλύτερο του βιβλίου, κατά τη διάρκεια μιας παραδοσιακής γιορτής αυτοχθόνων Σιβηριανών θα πάρουμε μια γεύση του τι μπορεί να συνέβη, αν και απλώς μια γεύση, τόση ώστε να διατηρηθεί ζωντανή η ελπίδα.

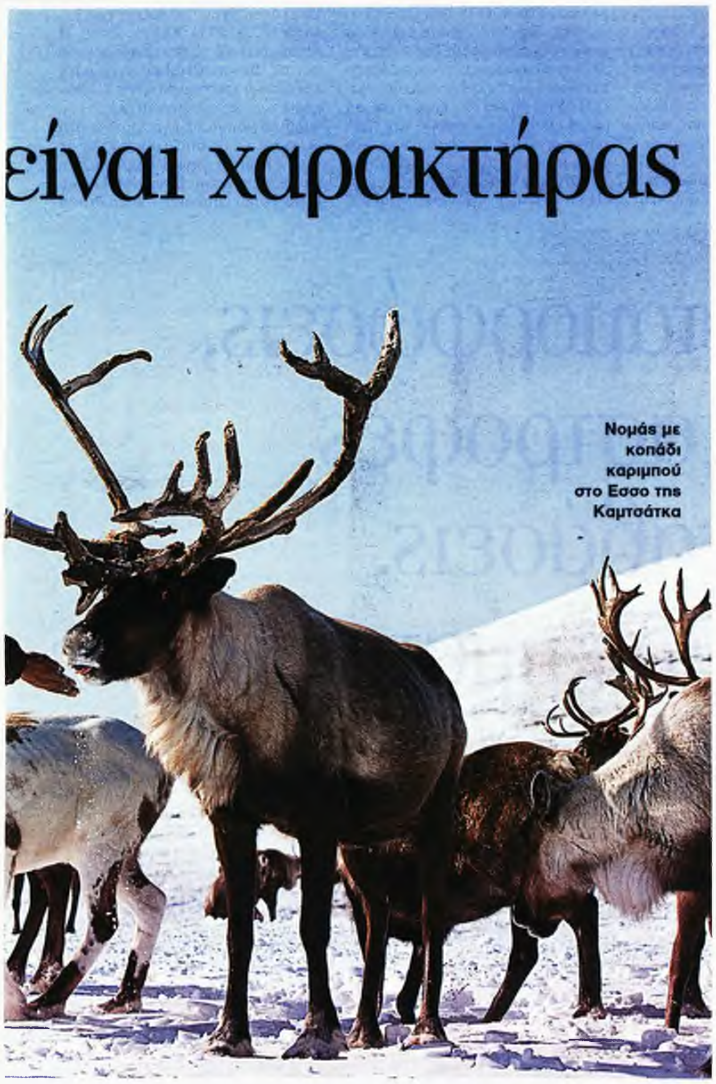
Μια άλλη γεωγραφία

Για αναγνώστες που τους αρέσουν οι λύσεις περίπλοκων μυστηρίων στη μυθοπλασία, η απλή ελπίδα για μια μελλοντική λύτρωση δεν αρκεί. Ωστόσο εδώ έχουμε ένα πολύ καλό βιβλίο που στοχεύει προγραμματικά σε ψηλότερα αισθητικά κριτήρια. Η Φίλιπς προσφέρει τον μίτο της επίλυσης με μέτρο και κατακτά την υψηλή αισθητική όχι μέσω της καταθλιπτικής αγωνίας, αλλά με λελογισμένα λυτρωτική διάθεση. Πώς; Κατ' αρχάς φτιάχνοντας το πορτρέτο μιας ολόκληρης κοινωνίας, απόμακρης, άγνωστης, κι ωστόσο εξαιρετικά ενδιαφέρουσας. Ισως μάλιστα η ανθρωπογεωγραφία της αποκομμένης οδικώς από την υπόλοιπη Σιβηρία χερσονήσου να είναι το καθαυτό θέμα του βιβλίου, και η εξαφάνιση των κοριτσιών απλώς το πρόσχημα. Στα ενδιαφέροντα που μαθαίνουμε – εντέχνως διεσπαρμένα στο κείμενο – είναι η ύπαρξη ακόμη και σήμερα αυτόχθονων φυλών που ασκούν την ημινομαδική εκτροφή ταράνδων. Κι ακόμη, η αδυναμία επικοινωνίας από ξηράς με την υπόλοιπη ήπειρο [κάτι που επιτείνει το μυστήριο της εξαφάνισης], οι εντάσεις και οι προκαταλήψεις μεταξύ ρώσων εποίκων και γηγενών φυλών, ο εξαιρετικά αραιός πληθυσμός [σε μια έκταση διπλάσια ακριβώς από την Ελλάδα ζουν μόλις 350.000 άτομα, κάτι αντίστοιχο με μια Πάτρα], η άχαρη «κομμουνιστική» αρχιτεκτονική των τσιμεντένιων γερασμένων πολυκατοικιών, και ακόμη η νοσταλγία των μεγαλυτέρων γυναικών για τη σοβιετική εποχή. Τότε που, σύμφωνα με περισσότερες από μία αναδρομές, επικρατούσε ασφάλεια, «δεν είχε γεμίσει η χερσόνησος με τουρίστες και ξένους εργάτες και οι αυτόχθονες ήταν περιορισμένοι στα χωριά τους». Τότε που το σοβιετικό κράτος επένδυε πλουσιοπάροχα σε παροχές και στρατιωτικές βάσεις καθώς η Καμτσάτκα είναι η φυσική γέφυρα προς την αμερικανική Αλάσκα μέσω του Βερίγγειου Πορθμού και της αλυσίδας των Αλεούτιων Νήσων. Μάλιστα, ας μην το ξεχνάμε, από δω πέρασαν – κατά τις κυρίαρχες ανθρωπολογικές θεωρίες – οι πρώτοι έποικοι της αμερικανικής ηπείρου, που την πλημμύρισαν σταδιακά ως κάτω στη Γη του Πυρός, για να επανανακαλυφθούν χιλιετίες αργότερα από τον Κολόμβο και τους λοιπούς κονκισταδόρες ως «ινδιάνικες» φυλές.

Γυναίκες και γυναίκες

Αλλά ας μην το πάμε τόσο μακριά. Εδώ,

Πηγή: ΤΑ ΝΕΑ ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ **Σελ.:** 124-125 **Ημερομηνία έκδοσης:** 06-11-2021

αυτό που έχει σημασία είναι η ύφανση ενός δικτύου σχέσεων μεταξύ συγχρόνων γυναικών που οι ζωές τους αγγίζονται περισσότερο ή λιγότερο από την εξαφάνιση των κοριτσιών. Εκτός από τους συνεπαρμένους τηλεοπτικούς καταναλωτές κακών νέων, υπάρχει λ.χ. μια αυτόχθονας φοιτήτρια οικονομικών, η Ξιούσα. Σπουδάζει στο Πετροπαβλόφσκ, μακριά από τη γενέτειρά της στον Βορρά, το Εσσο, και ο φίλος της πίσω στο χωριό χρησιμοποιεί τους αύξοντες κινδύνους κατά των γυναικών ως πρόσχημα για να σφίξει τα λουριά και να την ελέγχει όλο και περισσότερο. Η κοπέλα υποτάσσεται τελικά, στρέφοντας την πλάτη σε έναν νέο έρωτα, και ερμηνεύοντας τη συμπεριφορά του φίλου της ως πραγματική παροχή ασφάλειας – όχι ως απλή ζήλια. Υπάρχει ακόμη, ήδη στην αρχή του βιβλίου, μια δεκατριάχρονη μαθήτρια χωρίς πατέρα που απολαμβάνει σημαντικούς βαθμούς ελευθερίας. Ομως *η μητέρα της κολλητής της απαγορεύει* περαιτέρω επαφές των κοριτσιών με το επιχείρημα ότι η κόρη της εκτίθεται σε μεγάλους κινδύνους κυκλοφορώντας στην πόλη και την παραλία. Η ίδια αυτή μητέρα, σε επόμενο κεφάλαιο, ζωγραφίζεται ως εξαιρετικά οργανωτική και αγχωτική για τον γάμο και την καριέρα της, χτίζοντας διαρκώς τείχη ασφαλείας, ώσπου αυτά καταρρέουν πλήρως με την εμφάνιση του καρκίνου στη μορφή ενός επίμονου εκζέματος. Κάτι παρόμοιο γίνεται με τον προσεκτικά δομημένο κόσμο μιας εργαζόμενης στο περίφημο Ηφαιστειολογικό Ινστιτούτο της Καμτσάτκα, αλλά με πολύ πιο καθημερινά αίτια – την αντρική προδοσία και φυγή. Τέλος, αλλά όχι έσχατο, μια άλλη μοναχική πρωταγωνίστρια χάνει τον αγαπημένο σκύλο της με υπαιτιότητα ενός αφηρημένου συναδέλφου, και κλείνεται ακόμη περισσότερο στον κόσμο της. Πρόκειται για ένα από τα πιο σπαρακτικά κεφάλαια του βιβλίου.

Αναμφίβολα, σ' αυτή την παγωμένη, μετασοβιετική, γοητευτικά ηφαιστειογενή υποήπειρο φαίνεται πως ζει μια υπερβάλλουσα δόση μοναχικών, ανασφαλών και εγκαταλειμμένων γυναικών. Ωστόσο, η συγγραφική σύμβαση με τον αναγνώστη είναι τίμια: για γυναίκες μιλάει η Φίλιπς, όχι υπέρ τους. Παρά το ότι ανασκάπτει σε μεγάλο βάθος τον ψυχισμό γυναικών όλων των ηλικιών, οι άντρες προβάλλουν συχνά ως συμπαθείς φιγούρες, ως άνθρωποι που νοιάζονται, συμμετέχουν, διαθέτουν ενσυναίσθηση. Η σκοπιά των γυναικών δεν σημαίνει αναγκαστικά πρόσθετη ψήφο υπέρ τους, σ' αυτόν τον προ πολλού κηρυγμένο νέο μετα-φεμινιστικό, ταυτοτικό μας κόσμο. Η Φίλιπς, με άλλα λόγια, είναι μεν ψυλλιασμένη, αλλά όχι στρατευμένη. Προς αυτή την κατεύθυνση, φιλοτεχνεί επίσης με απρόσμενη για την ηλικία της σοφία το «πόσο σκύλες μπορεί να γίνουν οι γυναίκες» – π.χ. στο πορτρέτο μιας εργαζόμενης σε τράπεζα που διαφεύγει από τον καλό της, μαζί με τη μικρή της κόρη. Επιστρέφει πρόσκαιρα στα πατρώα εδάφη, για να αποδράσει εν τέλει κι από κει άρον άρον, ονειρευόμενη τη μεγάλη ζωή στην Ευρώπη [όπως τόσες και τόσες, οικειοθελώς ή διά της βίας στη μετασοβιετική εποχή]. Σε ένα άλλο, μεγάλου «φροϊδικού» βάθους πορτρέτο της συζύγου του «καλού μπάτσου» του βιβλίου, η νεαρή μητέρα, όντας σε μητρική άδεια από τη δουλειά της σε ένα Εθνικό Πάρκο φαντασιώνεται μέσα στην απραγία της, σε μερικές από τις διορατικότερες σελίδες, ότι την παίρνουν ομαδικά στην παράγκα τους οι εξαθλιωμένοι, παμβρώμικοι εργάτες της απέναντι οικοδομής – Ουζμπέκοι, Κιργίζιοι, Τατζίκοι, κατ' αυτήν άνθρωποι σε προγλωσσικό στάδιο. Εδώ έχουμε μια από τις πολύ σπάνιες στη λογοτεχνία γυναικεία έκρηξη ειλικρίνειας και ενόρασης σεξουαλικών φαντασιώσεων. Σχετικοποιείται έτσι με μια σαρωτική χειρονομία ο ψευδής, υποκριτικός διάλογος για τις παρενοχλήσεις και τα ρέστα.

Κάθε τόπος κι οι ήρωές του

Χωρίς ίσως να το θέλει, η Τζούλια Φίλιπς μας παραδίδει ένα τολμηρό είδος «διδακτικής» λογοτεχνίας ως προς την πολυπλοκότητα των ανθρώπινων και κυρίως ως προς τη γοητεία της γεωγραφίας. Κάθε τόπος κρύβει κι άλλους ήρωες. Μπορεί δηλαδή να πρόκειται για τους ακριβώς ίδιους ανθρώπους, αλλά το πλαίσιο στο οποίο ενεργούν να αποβεί καθοριστικό για τη δράση. Ο τόπος είναι ήρωας της αφήγησης, όπως μ' αρέσει να λέω. Καλοί και πειστικοί ήρωες σημαίνει μεταξύ άλλων καλή γνώση του περιβάλλοντος της δράσης, όσο αχανές ή περιορισμένο κι αν είναι αυτό. Πράγματι, αν κάτι ενώνει εδώ τις ιστορίες των ηρωίδων είναι η ίδια η Καμτσάτκα. Επειτα από το αξιόπιστο σκιτσάρισμα της, η καταβύθιση στους εσωτερικούς, τους συνειδησιακούς και συναισθηματικούς δηλαδή τόπους, μπορεί να αποδειχθεί ευκολότερη και διορατικότερη.

Τζούλια Φίλιπς
ΓΗ ΠΟΥ ΧΑΝΕΤΑΙ
Μτφ. Ιωάννα Ηλιάδη
Μεταίχμιο, σελ. 459
Τιμή 16,60 ευρώ

Αυτό γίνεται λοιπόν με την Καμτσάτκα και τις σύγχρονες γυναίκες της, σε ένα πόνημα μεταφρασμένο εξαιρετικά και κυρίως με απολύτως σωστή απόδοση των τεχνικών και άλλων πραγματολογικών όρων από την Ιωάννα Ηλιάδη.